

Gemeentelijke lasten en uitgaven na maximering OZB

De recent verschenen *Atlas van de lokale lasten 2006* van COELO geeft een beeld van de gevolgen van de afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen en de maximering van de overige tarieven. De burgers betalen gemiddeld ruim 19 procent minder aan woonlasten. Gemeenten hebben echter nog maar weinig ruimte over om extra uitgaven te doen.

Onder de woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolrecht en reinigingsheffing, minus een eventuele heffingskorting. Doordat het gebruikersdeel van de OZB op woningen is afgeschaft, betalen inwoners gemiddeld 19,3 procent minder dan in voorgaande jaren. De overgebleven woonlasten stijgen met 3,1 procent. Deze stijging is lager dan vorig jaar (3,6 procent). In de zes jaar daarvoor was steeds sprake van hogere (nominale) stijgingen (rond de 6 procent).

De COELO-atlas laat zien dat de beperkte woonlastenstijging dit jaar te danken is aan de gemiddeld geringe tariefverhoging van de reinigingsheffing (1,6 procent) en van de OZB voor eigenaren van woningen (1,6 procent). Van de woonlastenheffingen steeg het rioolrecht het meest (8,2 procent). Dit komt mede doordat 14 gemeenten een rioolrecht invoerden. Verwacht wordt dat het rioolrecht de komende jaren flink zal blijven stijgen. Dit komt onder meer doordat er investeringen nodig zijn om te voldoen aan de aangescherpte milieueisen.¹ De tariefontwikkeling van de reinigingsheffing blijft naar verwachting gematigd, hoewel de kostendekking door (gedeeltelijke) afschaffing van de OZB in sommige ge-

meenten moet worden verhoogd.

Burgers gaan kortom minder betalen aan de gemeenten doordat een deel van de OZB is afgeschaft.

De consequentie van de afschaf van het gebruikersdeel van de OZB woningen en de maximering van de overige tarieven is dat gemeenten aanzienlijk minder vrijheid hebben om de OZB-tarieven vast te stellen en dus om eigen middelen te verwerven. De gevolgen verschillen per gemeente. Tarieven die lager zijn dan het geldende rekestarief mogen ten minste tot het rekestarief worden verhoogd, voor tarieven op of boven het rekestarief geldt een maximaal stijgingspercentage. Dat bedraagt momenteel twee procent. Omdat het maximumtarief niet mag worden overschreden geldt voor sommige gemeenten een lagere maximumstijging. De maximale tariefstijging wordt per kabinetsperiode (en niet per raadsperiode) vastgesteld en is gekoppeld aan de verwachte groei van het BBP en de inflatie.

De gevolgen van de maximering van de tarieven voor de bestedingsruimte van gemeenten kan worden geïllustreerd aan de hand van het hefboomeffect. Ook kan worden berekend in hoeverre een gemeente haar uitgaven kan verhogen.

De OZB is een relatief kleine inkomstenbron voor gemeenten. Hierdoor moet een gemeente de OZB wel aanzienlijk verhogen om een procentueel geringe uitgavenstijging te financieren. Dit wordt het hefboomeffect (ook wel vliegwieleffect of gearing) genoemd. Een maatstaf voor het hefboomeffect

is het percentage waarmee de OZB-tarieven moeten worden verhoogd om de uitgaven met één procent te laten toenemen.²

Door de afschaffing van de OZB op het gebruik van woningen heeft het hefboomeffect flink aan kracht gewonnen. De gemiddelde hefboom stijgt hierdoor van 12,4 in 2005 naar 17,7 in 2006. Gemiddeld moet de OZB dus met 17,7 procent omhoog om de uitgaven met één procent te laten toenemen. De mate waarin de bestedingen via de OZB worden gedekt verschilt echter aanzienlijk tussen gemeenten, en de hefboom dus ook.

Met de maximering van de OZB is ook grotendeels vastgelegd in hoeverre een gemeente haar uitgaven mag verhogen. Naast de OZB bestaan natuurlijk nog andere lokale belastingen, maar voor veruit de meeste gemeenten gaat het daarbij om klein bier. Het is met ingang van 2006 in principe niet meer mogelijk om de OZB-tarieven te verhogen om extra uitgaven te bekostigen.

De kaart laat zien met hoeveel procent gemeenten hun uitgaven kunnen verhogen door de OZB-tarieven maximaal te laten stijgen. Dit varieert van nul in de gemeenten die OZB-tarieven moeten verlagen om onder de nieuwe maxima te komen (Leeuwarden, Nijmegen en Leiden) tot 5,4 procent in Bussum. Gemiddeld gaat het om 0,6 procent, waarbij moet worden aangetekend dat de inflatie hier nog niet in is verrekend. De meeste gemeenten hebben dus nauwelijks meer de mogelijkheid om nieuwe voorzieningen te bekostigen uit hogere belastingen. In feite bepaalt het Rijk voor deze gemeenten nu het lokale budget.

**MAARTEN ALLERS,
CORINE HOEBEN, JOHANNES VAN
DER VEER en EDUARD GERRITSEN**

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) en Faculteit der Economische Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen

Gemeenten hebben dus minder ruimte voor nieuwe uitgaven of tekorten op te vangen. Sommigen vreesden dat gemeenten de tarieven maximaal zouden verhogen of nieuwe heffingen zouden introduceren (bijvoorbeeld hondenbelasting of toeristenbelasting). Dit blijkt in 2006 over het algemeen niet het geval te zijn.

Gemeenten met een tarief onder het rekestarief verhoogden hun OZB-tarief voor woningen met gemiddeld 3,1 procent; gemeenten die al op of boven het rekestarief zaten (en dus maximaal 2 procent mochten stijgen) verhoogden hun tarief met gemiddeld 1,2 procent. Gemeenten blijken dus niet allemaal de maximale stijging van het tarief te benutten. Voor woningen wordt gemiddeld 24 procent van de mogelijkheid het tarief te verhogen benut. De stijging bij niet-woningen bedraagt gemiddeld 50 procent van de maximale stijging.

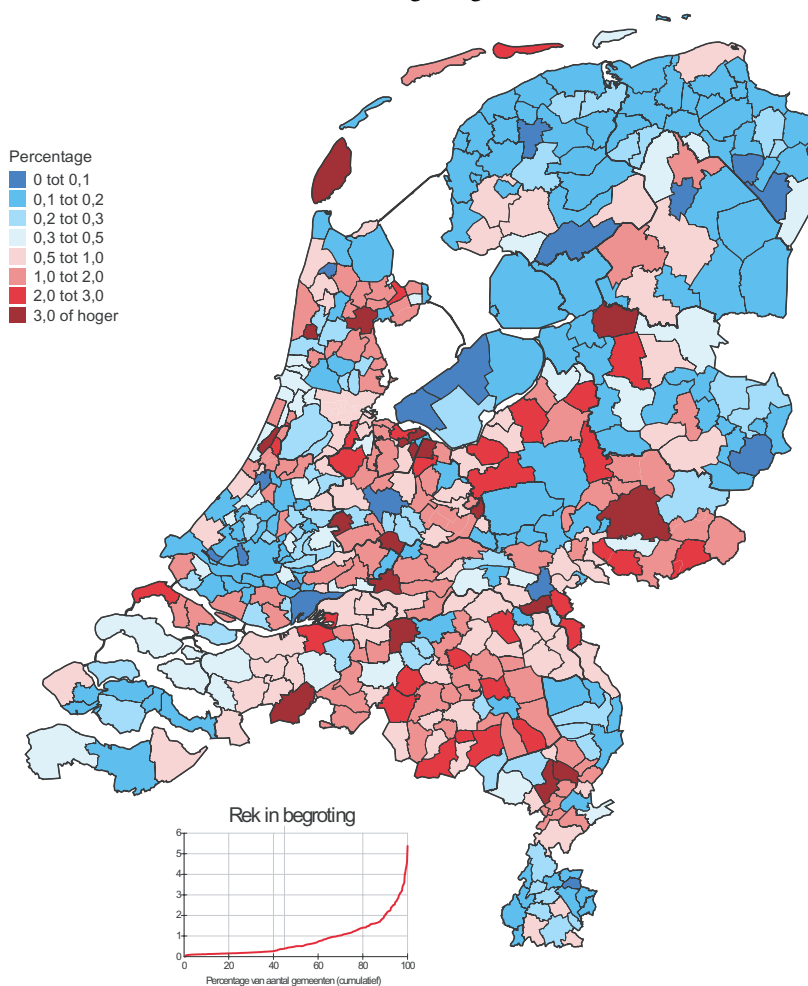
Wel geldt dat de stijging in een aantal gemeenten hoger is dan het toegestane maximum. De stijging van het OZB-tarief woningen is in 26 gemeenten (5,6 procent) duidelijk (101 procent of meer) boven de maximale stijging. Dit geldt voor 47 gemeenten voor het OZB-tarief niet-woningen (10,2 procent van alle gemeenten).

De hoogte van andere heffingen kan ook veranderen door de afschaffing en maximering van de OZB-tarieven. Zo is het bijvoorbeeld minder goed mogelijk om de kosten van de riolering of de reiniging uit de OZB-opbrengst te betalen. De kostendekking van het rioolrecht en de reinigingsheffing is dan ook gestegen, respectievelijk van 91,9 naar 93,5 procent en van 96,6 naar 97,4 procent. In totaal voeren 14 gemeenten een rioolrecht voor huishoudens in. De stijging van het de reinigingsheffing blijft echter met 1,6 procent beperkt, de stijging van het rioolrecht is wel sterk (8,2 procent).

Gemeenten kunnen ook proberen andere belastingen in te voeren om onder de OZB-maximering uit te komen. De toeristenbelasting en hondenbelasting zouden hier voor in aanmerking kunnen komen. Het ziet er echter niet naar uit dat dit op grote schaal gebeurt. Hoewel 8 gemeenten een toeristenbelasting invoeren, schaffen 5 haar juist af.

Doordat de gemeenten die de toeristenbelasting afschaffen (waaronder Deventer, Amersfoort en Rotterdam) gemiddeld veel groter zijn dan de gemeenten die toeristenbelasting invoeren daalt het tarief met gemiddeld 12

Rek in begroting

procent. Tegenover de drie gemeenten die een hondenbelasting introduceren staan drie andere gemeenten waar deze belasting verdwijnt. De tariefstijging van de hondenbelasting ligt ruim onder de inflatie (0,8 procent).

Noten

- 1 Stichting Rioned, *Rioleringsatlas van Nederland*, 2005, Ede.
- 2 Omdat begrotingscijfers voor 2006 op het moment van schrijven nog niet beschikbaar waren berekenen we het hefboomeffect op basis van gegevens voor 2005.

Door de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB woningen betalen huishoudens gemiddeld 19 procent minder aan hun gemeente. De stijging van de resterende woonlasten is in 2006 beperkter dan ooit eerder door COELO gemeten. Voor gemeenten betekenen de OZB-maatregelen dat het lastiger is om tekorten op te vangen en extra uitgaven te doen. Gemiddeld kunnen de uitgaven in gemeenten nog maar met 0,6 procent stijgen. De nieuwe situatie heeft in 2006 niet geleid tot het op de grote schaal verhogen van andere tarieven of het introduceren van nieuwe belastingen. Opvallend is tenslotte dat enkele tientallen gemeenten hun OZB-tarieven hebben verlaagd. Daarmee kan de financiële armslag voor de komende jaren aardig worden beperkt. Maar dat is dan natuurlijk het probleem van de bestuurders die na de verkiezingen in maart aantreden.